

Інтерв'ю з о. Тарасом Коберинком

«Немає чоловіка, що жив би, а не згрішив...», – твердить одна з молитов поминальних богослужінь. І ці слова підтверджуються нашим щоденним досвідом. Виходить, що гріх, з яким ми покликані безнастанно боротись, все ж є постійним супутником людського життя! Однак Господь наш Ісус Христос у своєму чоловіколюбстві залишив людині дієвий засіб для боротьби з гріхом – Святе Таїнство Покаяння. Про це Таїнство ми вирішили поспілкуватись з досвідченим сповідником, місіонером Божого милосердя у Самбірсько-Дрогобицькій Єпархії, викладачем Морального богослов'я в Дрогобицькій духовній семінарії, співавтором третьої частини Катехизму УГКЦ «Христос – наша Пасха» о. Тарасом Коберинком.

Ще папа Пій XII, а за ним Іван Павло II стверджували, що гріхом сучасності є «втрата почуття гріха». Як Ви прокоментуєте ці слова, виходячи з реалій сьогодення, зокрема в Україні?

Згадані вами Вселенські Архиєреї зауважували ту негативну тенденцію в церковних громадах Західної Церкви. Вони вказували на різноманітні причини, що ведуть до втрати «почуття гріха». Серед них – послаблення духовного і церковного життя, що призводить до «нечутливості» совісті, і сучасна споживацько-гедоністична культура, внаслідок якої релятивізуються моральні принципи та цінності, і лібералістичний гуманізм, який робить людину мірилом всіх речей, в тому числі істини та моралі, визначаючи, що добре і що зле. Водночас це і незауваження гріха, і трактування його як анахронічного явища. Внаслідок цього чимало людей прийшло до практичного атеїзму і життя в площині суб'єктивної віри та моралі. Люди перестали відчувати потребу в Сповіді заміняючи її на потребу відбування психоаналітичних сеансів.

Якщо говорити про українську дійсність, то я би не сказав, що в нашому церковному середовищі люди переживають кризу Сповіді. Навпаки, ми вже перейшли цей етап, коли внаслідок комуністично-атеїстичного режиму люди роками не сповідались. Сьогодні наші вірні часто приступають до таїнства Сповіді і під час постів (зокрема Різдяного і Великого), і з нагоди свят, сімейних урочистостей, реколекцій, паломництв. Можливо, ми зустрічаємось з іншими не менш небезпечними тенденціями, такими як звикання до Сповіді, формальність Сповіді, непідготованість до Сповіді. Тому не слід заспокоюватись, мовляв, у нас не дійде до такого стану, як на Заході. На жаль, світові тенденції впливають і на наших людей. Тому Церква закликає вірних будувати своє життя на євангельських ідеалах, християнських духовно-моральних принципах і церковних таїнствах.

Отче Тарасе, часто від сучасних людей можна почути сумніви у доцільності Сповіді, мовляв, милосердний Господь мені все простить і без визнання гріхів перед священиком, можна і «в серці» покаятися. Що б Ви сказали таким особам?

Мені здається, що такі особи, які не відчувають потреби каятись у присутності священика, не знають, яким великим даром і блаженством є почути над собою із уст священика (сповідника) слова: «Прощаю і розрішаю тебе від усіх гріхів твоїх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа». Адже в Таїнстві Покаєння сповідаємось Богові, але перед священиком, який є свідком нашого покаєння і посередником Божого прощення. Через слова розрешальної молитви священика кожний каятник отримує Боже прощення і відпущення гріхів. Владу відпускати гріхи сам Господь Ісус Христос дав своїм апостолам, а відтак їхнім наступникам (єпископам, священикам) мовлячи: «Кому відпустите гріхи, відпустяться їм, кому ж затримаєте, тому затримаються» (Мт 18,18; Йо 20,23).

Тим, хто хоче «в серці» покаятися, вартувало б подумати над таким: а чи можна «в серці» піти до лікаря і полікуватись? – Зрозуміла річ, що ні. Бо якщо ти хворий, то йдеш до лікаря, шукаєш з ним зустрічі, розповідаєш про свою хворобу і очікуєш на його пораду та призначення лікування. Подібно і в таїнстві Сповіді. Як духовно хворі ми зустрічаємось з Христом, Який є Лікарем душ і тілес наших, а знаком присутності якого є священик. Говоримо перед священиком про свої гріхи, який розпізнає духовний стан грішника, дає йому духовні поради, визначає відповідні духовні ліки (покуту) і читає розрешальну молитву. Так відбувається таїнственна зустріч грішної людини із милосердним Господом. Тому Таїнства Сповіді без присутності священика не відбувається. Окрім того додав би, що практика каяття «в серці» чи безпосередньо Богу є властива протестантським спільнотам та сектам, в яких немає Таїнства Сповіді.

А чи є гріхи, які нечасто лунають з уст каянників, але на них вартувало б звернути увагу?

Здебільшого вірні, готуючись до таїнства Сповіді, роблять іспит совісті на підставі десятих заповідей Божих. Але коли людина хоче зростати в духовному житті, глибше пізнати себе, потрібно підняти глибші пласти своєї совісті. Для цього можна зробити іспит совісті на підставі блаженств з нагірної проповіді Христа чи на підставі прохань Господньої молитви «Отче наш». Роблячи таким чином іспит совісті в світлі Христового вчення, людина може усвідомити розбіжність між актуальним способом життя і християнським рівнем. Виявлена різниця дасть можливість побачити ті гріхи, про які, може, людина ніколи не говорила і не сповідалася з них. Окрім цього, я б радив звернути увагу і на вісім головних гріхів (про них детально говориться в Катехизмі нашої Церкви «Христос – наша Пасха»), які, за вченням Церкви, є корінням усіх інших гріховних учинків. На підставі цього каталогу гріхів християни зможуть розпізнати гріхи в собі у вигляді вчинку, слова, стану.

Які гріхи вважаються легкими, а що таке важкий гріх?

Відносно розрізнення між легкими і важкими гріхами хотів би в'яснити, що ж таке гріх. Згідно вчення нашого Катехизму «Христос – наша Пасха» гріх – це перш за все стан особи, який виявляється у вчинках, словах, помислах. Гріх розглядається як хвороба особи, яка потребує лікування, а не осудження. Як відомо хворобливий стан може мати різні прояви і форми: тяжкі, легкі, хронічні. Подібно і гріхи людини вказують на її стан. Взагалі, кожен гріх – це вже серйозна проблема, оскільки ослаблює волю людини, паралізує її внутрішні сили, руйнує любов до Бога і ближнього. Іноді людям здається, що легкі чи повсякденні гріхи – це ще нічого страшного, а ось великий гріх – це вже катастрофа. Але як говориться у одному вірші: «Все починається з малого...», в тому числі – і тяжкі гріховні падіння. Тому маємо усвідомити, що гріх – це не банальність. В моральному богослов'ї розрізняються гріхи легкі й тяжкі з огляду на те, яке добро зруйнувала людина чи яку серйозну шкоду комусь заподіяла. Разом з тим наскільки вона діяла свідомо і добровільно, чи несвідомо і недобровільно. Таке розрізнення застерігає від крайнощів в оцінці вчинків людини: все називати великим і тяжким гріхом або нічого взагалі не сприймати за гріх.

Страх, сором стають причиною того, що багато християн хоч і усвідомлюють свою гріховність, оминають сповідальницю. Як побороти ці негативні емоції і все-таки приступити до Покаєння?

Справді, для багатьох людей сором і страх визнати свої гріхи є перешкодою, аби приступити до таїнства Сповіді. Стати в правді перед Богом не є легко, адже у Сповіді людина має в покорі визнати себе грішною, назвати скоєне зло. Оскільки страх і сором є ознакою «старої людини» в нас, то людина хоче свій гріх приховати, виправдовувати себе, звинувачувати інших, подібно як Адам після гріхопадіння сховався, виправдовував себе, переводив свою провину на Єву, адже йому було соромно і страшно стати перед Богом та дати відповідь. У Сповіді ми вчимося стати в правді, яка завжди визволяє. Якраз той, хто вміє подолати страх і сором, приходячи до Сповіді виявляє мужність і осягає внутрішню свободу, звільняючись від гріха. Святі Отці повторювали, що людині має бути соромно і страшно грішити, а кається ніколи не має бути соромно, бо покаєння полягає не в зосередженні на своїх упадках і провинах, а в пізнанні Божої любові і милосердя.

Також причиною страху і сорому перед Сповіддю може бути й те, що люди зосереджують свою увагу на особі священика, його словах і реакціях. Їх більше лякає те, як він відреагує на почутий гріх, чи буде сварити, кричати, чи змінить свою думку про них, ніж сам страх перед Сповіддю. Страх і сором потрібно долати ревною і покірною молитвою, прохаючи про дар покаєння і сердечне сокрушення. У молитовниках є молитви перед Сповіддю, якими приготується каятник до Сповіді. Під час підготовки до Сповіді Дух Святий дає людині силу стати в правді, яка не вбиває, а визволяє, не принижує, а підносить.

Часто буває, що після Сповіді не настає відчуття полегшення, каятник має сумніви, що провина відпущена... Чи означає це, що Сповідь не була доброю?

Ні, Сповідь завжди є доброю, коли в ній є покаєння і бажання виправитись. Інша справа – відчуття полегшення. З досвіду знаємо, як «угризнання совісті» можуть докучати людині, і якщо вона не відкриється на ласку Божого милосердя, то може дійти до стану відчаю і сумнівів. Часто люди хочуть пережити Сповідь глибоко емоційно, чуттєво, хоча емоції не є первинним проявом покаєння. Є й такі, котрі таїнство Сповіді сприймають як можливість отримання утішення, духовного облегшення і прагнуть позбутися прикрого відчуття провини. Люди мають іти до Сповіді не задля досягнення психологічного комфорту, але щоб Господь зцілив їхні глибокі духовні рани. Тому в Сповіді потрібно зосереджувати свою увагу не на собі і своїх емоційних сприйняттях, але на дії Божій, на тому, що Бог звершує з нами і в нас. Мир і духовна радість, спокій совісті є духовними плодами таїнства Покаєння, які каятник може відчути після Сповіді. Є вони благодатними дарами Божими, які відкривають людину на дію преображуючої Божої благодаті.

Також, на мою думку, важливою умовою прийняття благодаті прощення в Сповіді є віра, без якої неможливе духовне зцілення. Якщо людина не вірить, що Бог її любить, прощає і відпускає гріхи, то тоді для чого йти до Сповіді? Адже Сповідь означає сповідання, прославлення і визнання віри в милосердного і люблячого Христа-Господа. Тільки вірою людина є здатна прийняти те прощення і зцілення, яке дарується їй в Сповіді.

А як щодо особи сповідника? Це має бути один і той же священник, чи можна кожного разу сповідатись у іншого?

Сповідник – це особа, перед якою відкривається каятник, довіряє йому сокровенне – своє серце і душу. Тому мати доброго і постійного сповідника – це справжній скарб. Подібно до того, як людина, дбаючи про своє тілесне здоров'я, шукає доброго лікаря, так само, дбаючи про духовне здоров'я, потрібно знайти доброго сповідника. Добре мати одного сповідника, духовно-авторитетну людину, перед якою каятник міг би абсолютно відкритися, почувати себе безпечно і був би готовим смиренно і послухно прийняти його поради та під його проводом досягти духовної зрілості. Вірні мають свободу у виборі сповідника, а коли знайшли, то триматися одного. Хоча в житті бувають такі ситуації і обставини, коли доводиться сповідатися в іншого священника. У цьому нічого страшного нема. Слід пам'ятати, що кожен сповідник є знаряддям в руках милосердного Господа, через якого Він діє. Тому, можливо, той чи інший священник буде тим добрим знаряддям Бога саме для тебе. Треба бути вдячним Богові за всіх своїх сповідників, що були на твоєму життєвому шляху.

Як часто потрібно сповідатись? Чи є якісь приписи чи норми стосовно частоти приступання до Таїнства Покаєння?

Частота Сповідей, на мою думку, залежить від того, наскільки глибоким є духовне життя людини, а також від ступеня запущення власних моральних проблем. Зрозуміла річ, що одноразова Сповідь не вирішить усіх проблем людини, можливо, роками несповіданих. Покаєння і навернення – це цілий духовний процес, який відбувається і в процесі Сповідей. Тому Церква закликає вірних до частих Сповідей, які потребують зусиль для підготовки до них, а також зусиль для праці над собою. Часті Сповіді сприяють безнастанному зростанню в Божій благодаті, чинять людину духовно здоровою, здатною протистояти спокусам, утверджують у доброму і зміцнюють сили у духовній боротьбі. Якщо людина рідко сповідається, то це є знаком неухважності до себе, надбайливості до стану своєї душі, байдужості до свого духовного здоров'я.

Згідно з церковною заповіддю, вірні мають сповідатися хоча би раз в році, але цим Церква накреслює мінімальну межу, а не правило. Наприклад, митр. Андрей Шептицький закликав вірних сповідатися 4 рази в році, під час усіх постів літургійного року. Для воцерковлених людей нормальною практикою є сповідання раз на місяць. Важливо є частоту Сповідей узгодити зі сповідником. Але коли людина тяжко згрішила чи має щось на совісті, не потрібно зволікати зі Сповіддю, а якнайшвидше до неї приступити.

У яких випадках священник після Сповіді може не дати розрешення?

Якщо людина прийшла до Сповіді без покаєння, відмовляється залишити грішне життя чи не хоче виправити заподіяну гріхом шкоду, тоді вона є неспроможна прийняти прощення гріхів. Це є підставою, аби відмовити їй у розрешенні. При чому відмова у розрешенні з боку священника не повинна сприйматися як покарання, а радше як спонукка до правдивого покаєння і навернення. Тобто відмова у розрешенні відбувається задля добра каянника.

Що б Ви порадили каяннику, який шкодує за свій гріх, сповідається з нього, але не має достатніх сил, щоб побороти його, і продовжує далі грішити?

Всі ми грішимо, падаємо, сповідаємося. Сам факт Сповіді не гарантує нам, що знову не впадемо у гріх. Проте у таїнстві Сповіді важливим є бажання людини більше не грішити, боротися з гріхом, надіятися на Божу поміч у цій боротьбі. Справді, у людини може бути бажання, але недостатньо сил. Сила приходить від Господа, його благодать переображує людину. Про це треба просити у молитві. Саме благодаттю таїнства Покаєння християнин долає гріхи і гріховні схильності, піднімається з упадку і утверджується в чеснотливому житті.

Чим відрізняються між собою духовне порадицтво та Сповідь?

На мою думку, цього не треба розділяти. Хоча зрозуміло, що Сповідь і духовне наставництво – це різні речі. Проте в наших парафіяльних умовах таїнство Сповіді співіснує з духовним супроводом. Це по-іншому ще називають сакраментальним духовним

наставництвом, яке полягає не лише в слуханні Сповіді, а й пов'язане з духовним аналізом стану каятника, подання йому порад чи поучень та допомоги каятникові у досягненні духовної зрілості і свободи. Слід також пам'ятати і про те, що в таїнстві Сповіді духовне наставництво виконує допоміжну, а не головну функцію. При цьому також важливо уникнути крайнощів, не перетворити Сповідь в духовну бесіду, під час якої часто «губиться» гріх, і не звести її до поспішного та поверхового слухання гріхів і читання розрешальної молитви. Якщо у каятника є якісь питання, пов'язані із духовним життям чи його труднощами, які потребують детальнішого з'ясування, тоді можна запропонувати йому залишитись після Сповіді або прийти на духовну бесіду.

Щиро дякуємо, Отче, за спілкування. Бажаємо Божого благословення для сповнення усіх Ваших душпастирських задумів!

Дякую й Вам та усім читачам часопису «Слово»! Нехай Господь щедро благословить усіх.

«Сповідь завжди є доброю, коли в ній є покаєння і бажання виправитись...»: [інтерв'ю з викладачем ДДС о. ліц. Т. Коберинком / записав В. Салій] // СЛОВО №3 (75), вересень-листопад 2018